

Лекція №7. Автоматизація обліку готової продукції та її реалізації.

План

1. Комплекс задач «Автоматизація обліку готової продукції».
2. Довідники комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».
3. Первинні документи комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».
4. Оперативна інформація комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».
5. Аналітична звітність комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».
6. Фінансова звітність комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».

Комплекс задач «Автоматизація обліку готової продукції» призначений для обліку наявності та руху готової продукції на складах, а також розрахунку собівартості готової продукції.

В даному комплексі задач можна виділити два окремих види розрахунків:

- 1) пов'язані з розрахунком витрат та калькуляцією собівартості продукції;
- 2) пов'язані з обліком та контроль наявності та руху готової продукції.

Операції з готовою продукцією є кінцевим результатом процесу виробництва. Підсистема здійснює облік та контроль її випуску, наявності, переміщення, відвантаження та реалізації.

Калькулювання собівартості продукції є однією з найважливіших ділянок для оцінки виробничо-господарської діяльності підприємства. Реалізацією продукції завершується кругообіг коштів підприємства, що дозволяє при чіткій організації обліку продукції визначити результати його виробничо-господарської діяльності.

Даний комплекс задач можна розділити на дві підсистеми:

- 1) облік випуску готової продукції та калькулювання її собівартості;
- 2) облік наявності, прибуткування, переміщення та відвантаження готової продукції.

До особливостей даної ділянки обліку слід віднести наступні:

1. Варіативність методів калькулювання собівартості продукції. Готова продукція в бухгалтерському обліку може оцінюватися за одним з таких варіантів:

– за плановою (нормативною) виробничою собівартістю – визначають і окремо враховують відхилення фактичної виробничої собівартості за звітний місяць від планової (нормативної) собівартості. Позитивним у такому розрахунку випуску є єдність оцінки в поточному обліку, при плануванні і складанні звітності.

– за обліковим цінами – тут окремо враховується різниця між

фактичною собівартістю і обліковою ціною. Цей варіант є найпоширенішим варіантом оцінювання готової продукції. Його перевага полягає в тому, що в умовах відносно стійких цін є можливість зіставляти оцінки продукції в поточному обліку і звітності. Це важливо для контролю за правильним визначенням обсягу товарного випуску. Для кожного виду продукції обов'язково встановлюють перелік статей калькуляції і шифрів виробничих витрат.

2. Варіативність методів оцінки готової продукції на складі. Оскільки готова продукція належить до запасів, її оцінюють за одним із притаманних їй методів залежно від етапу її руху:

а) при вибутті запасів у виробництво, продаж, обмін, списання виявленої недостачі та ін. використовують такі методи оцінки готової продукції як:

- ФІФО (за собівартістю перших за часом надходження запасів);
- середньозваженої собівартості;
- ціни продажу;
- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- нормативних витрат;

б) Відповідно пункту 24 П(С)БО 9, а також згідно з принципом обачності, запаси на дату балансу відображаються у бухгалтерському обліку за найменшою з двох оцінок: за первинною вартістю або за чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації використовується лише у особливих випадках: якщо на дату балансу ціна запасів знизилась, вони зіпсовані, застарілі або іншим чином втратили первинну очікувану економічну вигоду.

Алгоритми розрахунків кожного з вказаних методів оцінки запасів, зазвичай, закладені у програмному продукті. Бухгалтер обирає один з них, що попередньо визначено у наказі «Про облікову політику підприємства». Для певного артикулу запасів використовується лише один метод оцінки. Зазвичай тривалість циклу для оцінки вибуття запасів, а також формування їх залишків складає один місяць. Одиницею бухгалтерського обліку готової продукції є їхнє найменування або однорідна група (вид). Такою одиницею може бути вид, сорт, марка тощо. Аналітичний облік ведеться у вартісних та натуральних показниках.

Вхідні повідомлення про операції виробництва, руху і зберігання готової продукції

Реєстрація фактів про господарські операції з виробництва, руху і зберігання готової продукції здійснюється за допомогою вхідних повідомлень. До них належать:

- масиви нормативно-довідкової інформації;
- первинні документи;
- оперативна інформація.

Окремо слід виділити дані синтетичного і аналітичного обліків про незавершене виробництво, залишок готової продукції на складі на початок звітного періоду. Такі дані не належать до жодної з вказаних груп.

Довідники комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції»

Основним довідником і базовим елементом аналітичного обліку виробництва є Калькуляція - електронна таблиця, що накопичує дані про виробничу собівартість продукції. Калькуляція відкривається на кожну партію найменування/ сорт, розмір, профіль, марку виробленої продукції окремо.

До виробничої собівартості продукції відносять такі витрати:

- 1) прямі матеріальні витрати;
- 2) прямі витрати на оплату праці;
- 3) інші прямі витрати;
- 4) змінні загальновиробничі витрати і постійні розподілені загальновиробничі витрати;
- 5) вартість супутньої продукції та поворотних відходів (за справедливою вартістю) – віднімається.

Конкретний перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) установлюються підприємством самостійно. Для формування Калькуляції використовують такі довідники:

- номенклатурний довідник готової продукції;
- довідник цехів та виробничих підрозділів;
- довідник запасів. При формуванні калькуляції вказують коди, назви, одиниці виміру сировини та основних матеріалів, що утворюють основу продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;
- довідник видів оплати праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;
- довідник статей загальновиробничих витрат. До таких витрат включають витрати на управління виробництвом, амортизацію основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення, витрати на утримання виробничих приміщень, на обслуговування виробничого процесу та інші.

Важливо при списанні матеріалів, нарахуванні заробітної плати та ін. вказувати шифр замовлення або продукції, на виробництво якої здійснюють такі затрати.

Для аналітичного обліку готової продукції призначено окремий довідник і базовий елемент аналітичного обліку – Картка складського обліку готової продукції, що призначена для відображення даних про наявність і рух готової продукції на складі. Тут відображають види готової продукції, їх коди і одиниці виміру, фіксують надходження і вибуття таких запасів та розраховують їх залишок на певну дату.

Номенклатурний довідник готової продукції містить дані про готову продукцію, що виробляє підприємство. Він може формуватися як

заздалегідь, так і в процесі появи нового виду готової продукції, наприклад, при введенні залишків по картках складського обліку. Довідник містить наступні поля:

- код готової продукції;
- найменування готової продукції;
- одиниця виміру;
- ціна за одиницю.

Для формування наповнення Картки складського обліку готової продукції використовують такі довідники:

- довідник складів;
- довідник матеріально відповідальних осіб;
- довідник цехів і виробничих підрозділів;
- довідник контрагентів та ін.

Комплекс задач «Автоматизація обліку готової продукції» використовує також загальні довідники або довідники суміжних ділянок обліку:

- календар;
- План рахунків;
- Довідник типових кореспонденцій рахунків;
- Довідник структурних підрозділів;
- Довідник податків і зборів;
- Довідник типових операцій.

Первинні документи комплексу задач «Автоматизації обліку готової продукції»

Виробнича собівартість продукції накопичується у електронній таблиці «Калькуляції» на підставі первинних документів та відомостей розподілу витрат. Документальне оформлення витрат, що включаються до собівартості продукції, залежить від виду цих витрат.

1) витрати на сировину та матеріали, їх передача у виробництво зазвичай оформляється такими первинними документами:

- Лімітно-забірна картка (ф. М-8, 9, 28, 28а);
- Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (ф. М-11);
- Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (ф. М-10).

2) транспортно-заготівельні витрати оформляють Актом здачі-приймання виконаних робіт (наданих послуг);

3) витрати на оплату праці списують на підставі Розрахункової відомості нарахування заробітної плати;

4) загальновиробничі витрати списують на певний вид продукції на підставі Відомості розподілу загальновиробничих витрат;

Переважна більшість таких документів мають внутрішнє надходження.

Для первинного обліку руху на наявності готової продукції використовують майже той самий склад первинних документів, що й для запасів:

- накладна на здачу готової продукції;

- прибуткові ордери;
- рахунок-фактура;
- накладна;
- товарно-транспортна накладна.

Вибір конкретної форми документа залежить від напрямку переміщення готової продукції: 1) оприбуткування на склад; 2) внутрішнє переміщення; 3) реалізація готової продукції. Для документів кожного виду в програмі ведеться наскрізна нумерація і перевіряється унікальність номера документа.

Нагадаємо, що **оперативна інформація** - це бухгалтерські документи, що не є первинним, але є підставою для формування проведення. Зазвичай вони мають форму розрахункової відомості і за походженням належать до внутрішніх документів.

Для комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції» оперативною інформацією є Відомість розподілу загальновиробничих витрат, Відомість обліку залишків готової продукції на складі, Відомість інвентаризації готової продукції.

Інформаційна технологія автоматизованого обліку готової продукції

Облік витрат на виробництво автоматизує функції розрахунку фактичних витрат виробничої діяльності підприємства за період. При цьому виділяють такі етапи обліку виробництва для складання калькуляції собівартості готової продукції:

1. Визначення витрат за місцями їхнього виникнення (підрозділами і центрами витрат).
2. Визначення фактичної собівартості продукції кожного виду продукції, робіт, послуг.
3. Визначення фактичної собівартості одиниці виробу, роботи, послуг.
4. Визначення фактичної собівартості товарної продукції підприємства.

Отже, витрати виробництва продукції розраховуються у розрізі структурних підрозділів, видів продукції, статей калькуляцій і шифрів виробничих витрат

Виконання розрахунків ведеться у кілька етапів:

1) На першому етапі витрати об'єднують за однорідними елементами: 1) прямі матеріальні витрати; 2) прямі витрати на оплату праці; 3) інші прямі витрати; 4) змінні загально виробничі і постійні розподілені загальновиробничі витрати. Підставою для розрахунків є дані первинного обліку – відповідні первинні документи (накладні, вимоги, наряди тощо), а також сформовані по цим документам проводки в масивах проводок. Прямі витрати можуть бути простежені до відповідних об'єктів витрат на основі первинних документів. Наприклад, матеріальні витрати фіксуються на підставі вимог чи накладних; витрати на заробітну плату фіксуються на підставі нарядів чи карток обліку робочого часу, тощо.

Автоматизоване віднесення конкретного виду витрат до необхідного об'єкту можливо лише у випадках, коли в первинних документах

проставлений шифр замовлення, виробу чи послуги на підставі якого вказана витрата віднесена до відповідного об'єкту.

У результаті автоматизованих розрахунків може бути сформований вихідний документ, як за видами витрат так і документ, що відображає сумарні прямі витрати за об'єктами.

2) На наступному етапі проводиться калькулювання фактичних витрат на весь обсяг продукції за одним з таких методів:

а) позамовний метод - система калькулювання продукції на основі обліку витрат по кожному індивідуальному виробу або окремій партії виробів. При цьому методі калькулювання є окреме замовлення на виготовлення одного виробу, партії виробів чи на виконання певного обсягу робіт (послуг). При використанні цієї системи у обліковому реєстрі накопичуються всі фактичні витрати, пов'язані з виконанням замовлення. Таким чином, неодмінною умовою застосування позамовного методу є система відкриття виробничих замовлень. На основі затвердженого плану виробництва планово-виробнича служба підприємства заповнює бланк замовлення («відкриває замовлення»), що є, по суті, розпорядженням на виконання виробничого замовлення.

Замовлення повинно містити таку інформацію:

- 1) номер;
- 2) характеристику;
- 3) виконавець;
- 4) термін виконання;
- 5) місяць, у якому обліковуються (розподіляються) витрати за замовленням.

Після закінчення виготовлення виробу або виконання роботи замовлення закривають. Після повідомлення проте, що замовлення закрито, матеріали і нарахування заробітної плати по ньому не повинні відпускатися. У цих випадках визначають не середню, а індивідуальну собівартість одиниці продукції (замовлення або роботи).

б) попроцесний - система калькулювання продукції на основі групування витрат у межах процесів або стадій виробництва. Ця система характерна для масового та серійного виробництва. Сферою її застосування є такі галузі, як хімічна, нафтопереробна, текстильна, металургійна, фармацевтична, вугільна, взуттєва промисловість тощо. Програмна реалізація цієї системи калькуляції виконана у корпоративних програмних продуктах, які розробляються окремо для кожної галузі. При використанні калькулювання по процесам враховується залишки незавершеного виробництва на підставі інвентаризації (відповідного документу) або за даними оперативного обліку. Залишки незавершеного виробництва оцінюються за плановою (нормативною) калькуляцією;

в) нормативний метод обліку і калькулювання собівартості продукції характеризується тим, що на підприємстві щодо кожного виробу на основі діючих норм і кошторисів витрат складається попередня калькуляція

нормативної собівартості виробу. Дані про виявлені відхилення дозволяють керівникам всіх рівнів виробничого процесу управляти собівартістю продукції і, разом з тим, бухгалтерії калькулювати фактичну собівартість виробу шляхом надбавки до нормативної собівартості виробу (віднімання з неї) відповідної частки відхилень від норм по кожній статті.

Інформаційна технологія обліку наявності та руху готової продукції передбачає три етапи обробки інформації:

- 1) фіксування вхідних повідомлень про наявність і рух готової продукції на складі;
- 2) реєстрація господарської операції;
- 3) формування звітності про рух наявності готової продукції на складі.

Формування вихідної інформації про виробництво і готову продукцію

У результаті обробки інформації у комплексі задач «Автоматизація обліку готової продукції» можуть бути сформовані наступні категорії вихідних документів:

1) аналітична (управлінська) звітність, що «зчитується» з базових елементів аналітичного обліку - Калькуляції, Картки складського обліку готової продукції;

2) фінансова звітність, сформована з показників базового елементу синтетичного обліку - Журналу господарських операцій.

Аналітична (управлінська) звітність націлена на внутрішнього користувача, а тому вона не регламентована за змістом, формою і часом. Їх склад і зміст може відрізнятися на різних підприємствах та відділах, і визначається запитом користувача. В результаті вирішення задач автоматизованого обліку виробництва і готової продукції можуть бути сформовані наступні аналітичні звіти:

- Відомість наявності готової продукції.
- Відомість прибуткування готової продукції у розрізі структурних підрозділів.
- Відомість реалізації готової продукції.
- Відомість фактичних матеріальних витрат,
- Відомість фактичних витрат на оплату праці виробничого персоналу.
- Відомість фактичних сумарних прямих витрат.
- Відомість загально-виробничих витрат.
- Відомість витрат на збут та інші.

Фінансова звітність формується за даними синтетичного обліку. Першоджерелом такої інформації є базовий елемент синтетичного обліку – Журнал господарських операцій. Регламентованість фінансової звітності за змістом і формою дозволяє помістити алгоритми її розрахунку у стандартизований тиражний програмний продукт.

Дані витрати на виробництво та готову продукцію висвітлені у таких формах фінансової звітності:

1) у активі Балансу (Звіт про фінансовий стан підприємства (ф. 1))/ У розділ II «Оборотні активи» подається узагальнена інформація про залишки готової продукції у складі запасів рядок 1100 «Запаси»;

2) у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) подаються дані про здійснені упродовж звітного періоду витрати на:

- собівартість реалізованої продукції (то варі в, робіт, послуг);
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;
- інші витрати.

Тут також подаються такі показники у розрізі елементів витрат, а саме:

- матеріальні затрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

3) у Примітках до фінансової звітності у розділі V «Доходи і витрати» подають інформацію про витрати, що не були вказані в інших формах звітності, а саме про інші операційні витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати. У розділі VIII «Запаси» цієї ж форми вказують дані про не-завершене виробництво та готову продукцію.

Питання для самоперевірки

1. З яких підсистем складається комплекс задач «Автоматизація обліку готової продукції»?

2. Охарактеризувати довідники комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».

3. Охарактеризувати оперативну інформацію комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».

4. Які первинні документи формуються з обліку готової продукції?

5. Охарактеризувати аналітичну звітність комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».

6. Охарактеризувати фінансову звітність комплексу задач «Автоматизація обліку готової продукції».

Література:

1. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті: Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ltklntu.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/ISTOA_Adamyk.pdf